

Hallgatói tehetséggondozás

**Szülő-gyermek együttlétet ösztönző, családban folyó
anyanyelvi foglalkozás tervezete**
Haga Orsolya

Ez a tanulmány egy nagyobb kutatás részmozzanatait összesíti: bemutat egy olyan mérőszekőzt, ami elsősorban a szülőt ösztönzi a gyermekével eltöltött együttlétében és cselekvésében. Szakirodalmi összefoglalónkban eddig a szülők ösztönzésére, motivációjára irányuló elméleti alapvetéseket mutattuk be, így az eddigi megállapításaink is ezen szakirodalmi megállapításokon alapszanak. (Haga, Gál, Pintér, 2022) Eddig olyan mérőszekőz kipróbálására vállalkoztunk, ami a gyermek fonológiai tudatosság fejlesztésére irányulóan közelítette meg a szülőt ösztönző foglalkozást. A fonológiai tudatosság otthoni fejlesztésére azért esett a választásunk, mert a hazai és a nemzetközi kutatások is azt igazolják, hogy ezen anyanyelvi készségnek a megfelelő fejlettsége jelentős mértékben hozzájárul a kezdeti szakaszban az olvasás elsajátításához. (Jordanidisz, 2012) A mérőszekőzt validitásának eredményeit is közölni fogjuk. Egyelőre összegeztük az első mérőszekőz eredményeinek tanulságait, és a jelen mérőszekőz legtöbb elemét megtartottuk, néhány elemét átdolgoztuk. Ezt a mérőszekőzt ebben a kidolgozott állapotában ismertetjük. Mivel a vizsgálatunkban a szülőket motiváló tényezők feltárását igyekszünk megkísérelni, így a mérőszekőzre mint anyanyelvi foglalkozásfüzetre hivatkozunk.

Az óvodai nevelés jelentős részeként jelenik meg az anyanyelvi fejlődés és fejlesztés is, amelynek fontossága a fonológiai tudatosság tanulmányozásán alapszik, ugyanis hazai kutatások is igazolták, hogy a fonológiai tudatosság megfelelő fejlettsége az olvasás és írás kezdeti elsajátítási folyamatában kurrens szerepet tölt be. (Csépe, 2006) A gyermek iskolába kerülésekor fontos tehát, hogy kialakuljon a fonológiai tudatosság megfelelő fejlettsége annak érdekében, hogy elkerülhetők legyenek a későbbi tanulási nehézségek és tanulási zavarok. A nyelvfejlődési zavart mutató tanulók számára – a szavak kisebb egységekre bontásának, a beszédhangok biztos felismerésének és megkülönböztetésének zavara miatt – nehézséget jelent a betűbeszédhang megfeleltetés és általában az olvasástechnika, valamint a „füllel írható” helyesírás elsajátítása. (Sósné 2020) A gyermekek korai életszakaszában nagyon fontos felismernünk bizonyos nyelvfejlődési zavarokat, a feltételeken kialakulhatók további ráépülő másodlagos nyelvfejlődési zavarok elkerülése érdekében, amihez a szülők, illetve gyermekekkel és családdal együtt dolgozó szakemberek véleménye hozzájárulhat. (Kas, Lőrík, Bertalan, 2017) A szakemberek véleménye és jelzési kötelezettsége igen fontos a korai életszakaszban, így az óvodapedagógus fogalmát az alábbiak szerint értelmezzük: óvodai nevelés célja, hogy elősegítse az óvodások sokoldalú, harmonikus fejlődését, a gyermeki személyiség kibontakozását, hátrányok csökkentését, az életkori, egyéni sajátosságok, valamint az eltérő fejlődési ütem figyelembevételével. (Kas, Billédi, Cs. Ferenczi, Csákvári, Tánczos, 2015) Ugyanakkor a Covid 19 karantén első és második hulláma olyan helyzet elé állította az intézményes és családi nevelésben résztvevőket, amelyek nagy próbatételt jelentettek mind a szülőknél, mind a gyermekeknek. A váratlan helyzet elsősorban a szülőket és a gyermeküket nehézség és stresszhelyzet elé állította az online tanulás megfelelő körülményeinek megteremtése miatt, másrészt a szülők szabadideje és kompetenciái nem teljes mértékben fedték azt a tanuláshoz szükséges támogatást a gyermek szá-

mára, amit intézményes kereteken belül, tervezett, rendszeres, és strukturált tanulás keretében megkaphat. Nemcsak a kognitív terhelés, hanem az affektív és társas terhelés is jelentős mértékben megnövelte a szülők mentális terhelését. Ez csökkentheti a gyermekkel együtt töltött minőségi időt, ami a szülő számára is kiemelt szerepet tölt be. Így válhatnak szükségessé olyan hagyományos játékok, amelyek az együtt töltött időben a szülőnek is örömforrást jelenthet. A tervezett játék nemcsak a szülői motivációs és ösztönző tényezőket fedi fel, hanem inspirálja is a szülőt arra, hogy a flow élmény (Csíkszentmihályi, 1997), azaz a szülő gyermekével folytatott tevékenység során megélt elmélyült foglalkozás megvalósuljon.

Az utóbbi megfogalmazásban is prioritást kapott a gyermekek fejlődésének harmonikus segítése, támogatása, valamint az óvodapedagógusok jelzési kötelezettsége, miszerint ha eltérő fejlődésütemet észlel az adott gyermeknél, azt mihamarabb szükséges jeleznie a gyermek optimális fejlődése érdekében. Jelen tanulmányunk röviden ismertet egy olyan mérőeszközt, amelynek célja, hogy feltárja, melyek azok a szülőket, önmagukat ösztönző tényezők. Ez a mérőeszköz egy családi körben, otthon folytatható szülő-gyermek mesejáték, amely rövid időtartamban végezhető, több részből álló meséből, a köré szervezett kis feladatokból, valamint egy, a szülői ösztönzőket feltáró flow kérdőívre épül.

Az anyanyelvi foglalkozásfüzet bemutatása az előző mérési eredmények tükrében

A mérőeszköz célja – a szülőt gyermekével otthon, együtt töltött időben – a szülői ösztönzők feltárása és megnevezése. A mérőeszköz egy anyanyelvi foglalkozásfüzet, amelyet játéknak is lehet tekinteni, amennyiben belső igényből fakadó cselekvéssorozat. A játékot ily módon úgy értelmezzük mint szórakozás, öröm és nem mint készség vagy képesség fejlesztésre irányuló cselekvés. (Frohman, 2017, idézi Bónus, Nagy, 2020, 12.)

A mérőeszköz (anyanyelvi foglalkozás füzet) egy három napból álló meseolvasás játék szülő és gyermek számára. A játék alappillére, hogy a szülők ösztönzőire és motivációs tényezőire épít. Elsősorban a szülők motivációja azért kiemelten fontos a kutatásunkban, mert azt szeretnénk vizsgálni, hogy a szülő számára melyek azok az ösztönző tényezők, ahol gyermekével önfeledten tud tevékenységet folytatni, és olyat, ahol önmaga is jól érzi magát, közös élményt és feltöltődést jelentsen a szülő számára is a játék. Miért is olyan fontos a szülői motiváció? Kutatásunk egy korábbi előméréseként írásbeli kikérdezés keretében szülőket és óvodapedagógusokat kérdeztünk a szülőket ösztönző motivációs tényezőkről. A kialakult mintázatok alapján már korábban is azt az eredményt kaptuk, hogy az óvodapedagógusok által vélt motivációs tényezők és a szülők által vélt saját motivációs tényezők között igen magas megegyezést tapasztalhattunk. Az eredmények alapján azt találtuk, hogy magas intézményi és szülői igény van arra, hogy otthoni környezetben is élményekben gazdag, anyanyelvet támogató, játékos programot alkossunk szülők, és gyermekek számára. Az általunk tervezett program az előmérések hosszas elemzése, és tervezése által született meg. A mesejáték három napból áll, ahogy a felmérések alapján figyelembe vettük a szülők magasfokú elfoglaltságát, a tervezett program napi 10–15 percet vesz igénybe a szülő számára. A mesét elsősorban ismert irodalmi mesék megvalósításán keresztül építettük fel annak érdekében, hogy az óvodás

gyermek számára is tartalmilag, nyelvezetében, szókincsében is egyéni képességeknek és az óvodás gyermek életkori sajátosságainak is megfelelő legyen. A mesés játékot egy 24 itemből álló flow élmény teszt előzi meg, amelyet a program kezdete előtt a szülő online formában kitölt. A flow élmény teszt a szülő-gyermek közös tevékenységére terjed ki, amit nemcsak a játékos foglalkozás előtt, hanem a foglalkozás után is kitöltetünk. Ez azért nagyon fontos, mert vizsgálatunk kulcseleme a motiváció, és élményszerzés, ezért tisztább képet kaphatunk majd arról, hogy a program, az általunk feltárt, és fontosnak vélt ösztönzőket sikeresen kiváltotta-e a szülőkből. A programot bármely napon el lehet kezdeni, lényegi eleme a folyamatosság, vagyis ha a mesét elkezdik, a következő két napon is folytassák. A kutatásunk további vizsgált eleme nemcsak az élményszerzés, hanem a folyamatosság is, azaz, hogy a szülő az első nap után folytatta-e a gyermekével a második napon az olvasást vagy sem. Amennyiben minden napot teljesítettek, vélhetően az érdeklődést sikeresen fenntartottuk, de amennyiben a mese folytatására nem került sor, további vizsgálódásra lesz szükség a megfelelő élményszerzés kihangsúlyozása céljából. A mese érdeklődésének fenntartását játékos kérdésekkel, a mesével kapcsolatos történések szerint megfogalmazva segítjük elő. A kérdések, és a mesékhez kapcsolódó beszélgetős, rajzolós feladatok adják meg a program játékoságát. A kérdések felépítése elősegíti a mese folytatásának, és tovább olvasásának a folyamatosságát.

Összegzés

Jelen munkánkban ismertettük azt a mérőeszközt (anyanyelvi foglalkozásfüzetet), ami az otthoni környezetben a szülői ösztönzők tényezőinek feltárásának vizsgálatára irányul. Jelenleg tíz szülő vesz részt a vizsgálatban, akik közül három sajátos nevelési igényű gyermekével végzi a játékos feladatot otthoni környezetben. A szülők felkérését egy adatbázison keresztül valósítottuk meg, amelyben a Pest megyei óvodák vezetőit kértük fel a programhoz való csatlakozásra. A felkérések folyamatosak, a kapcsolatfelvétel segíti a kutatói munkánk terjeszkedését. A kutatásunkban továbbiakban is törekszünk az óvodavezetők felkérésére, és minél nagyobb elemszámban a családok bevonására a. A mesejátékfüzet bármilyen család számára könnyedén elérhető, és kézzelfogható, amennyiben csatlakozási szándékát jelzi.

A mérőeszközt kiküldtük, a beérkezett eredményeket elemezzük, s az első eredmények hamarosan elérhetők lesznek. A további munkánkat, és a mesejáték finomítását nagyban elősegíti majd a résztvevő szülők élménybeszámolója, és tapasztalataik megosztása.

Irodalom

- Bodnárné Novák A. (2021): Kezdjük korán! A korai fejlesztés lehetőségei és szerepe a pedagógiai szakszolgálatokban. Sárospataki Pedagógiai Füzetek (28.), 87-96.
- Bóna J., Horváth V. (2019): Az anyanyelv-elsajátítás folyamata hároméves kor után. Beszéd - Kutatás - Alkalmazás Az anyanyelv-elsajátítás folyamata hároméves kor után. A fonológiai tudatosság és mondatismétlés összehasonlítása 6 éves óvodások beszédprodukciójában. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 95-105.

- Bónus L., Nagy L. (2020): A játékokkal kapcsolatos fogalmak szakirodalmi áttekintése. *Iskolakultúra*, 30(6), 3–15.
- Csikszentmihályi M. (1997): *Flow. Az áramlat pszichológiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Fromann R. (2017): *Játékoslét. A gamifikáció világa*. Budapest, Typotex Kiadó.
- Haga O., Gál F., Pintér H. (2021): Szülők véleménye a gyermekükkel otthon, közösen folytatott anyanyelvi játékokba való saját bevonódásuk ösztönzőiről. Az előmérések eredményei. *Tudomány és Hivatás*, (6)1, 25–36.
- Haga O. (2020): A fonológiai tudatosság tanulmányozása. *Tudomány és Hivatás*, 103–108.
- Incze-Borbádi J., Pólya T. (2022): „Mindig meg kell ezt beszélni, ha be vagy zárva, ha nem.” Családi kommunikációs mintázatok koronavírus-járvány idején. *Jel-Kép*, (1). Különszám: MKTT 2021 konferencia.
- Jordanidis Á. (2012): Az olvasási nehézség és a fonológiai tudatosság kapcsolata. VI. Alkalmazott Nyelvészeti Doktoranduszkonferencia. 69.
- Kas, Billédi, Cs. Ferenczi, Csákvári, Tánczos (2015): *Védőfaktorok a családok erősítésében*. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet